Sciences and Techniques of Information Management
Volume 8, Issue 1, 2022

Research Article

The Effect of Information and Education through Social Networks on the Level of Public Awareness during the COVID-19 Pandemic (Case Study: Tehran)[1]

Elmira Janavi
Assistant Professor, Policy Evaluation and STI Monitoring Department, National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran **(Corresponding Author).**
Janavi@nrisp.ac.ir

Fariba Mardnai
PhD., Student, Information and Knowledge Management Department, Faculty of Human Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University,Tehran, Iran. hasti.pf@gmail.com

Abstract

Objectives: The prevalence of Covid-19 has become a clinical threat to public and healthcare professionals worldwide since December 2019. To curb this pandemic, it is necessary to provide the public with accurate information and scientific findings as soon as possible. Considering the importance of social networks and their effective role in social communication and information transfer, the purpose of this study is to investigate the effect of information and education through social networks in increasing the level of awareness during the outbreak of coronavirus in society and to identify the information needs of people in this regard.

Methods: The present study is an applied survey. The research population is the people of Tehran. 384 citizens who use social networks were randomly selected by cluster sampling method from regions 1, 2, 3, 4, 5, 7, 13, 15, 16, 17, 18, 20, and 21. Cochran's formula was used to determine the sample size and research data were collected using a researcher-made questionnaire. The validity of the questionnaire was formally assessed by experts in the field of knowledge and information science and the reliability was calculated using Cronbach's alpha coefficient. Finally, the collected data were entered into SPSS software and coded. K2, T, and Friedman tests were used to analyze the data.

Results: The results of the study show that many people in the study consider the use of social media in information and education very effective in increasing public awareness of the COVID-19 pandemic in the world. More than half of these people consider the presence of these networks to be very influential in their lives and believe that these networks can be a suitable and useful platform for information, education, and awareness, and many of them think that useful training and information are published in these networks. According to the findings, in using social networks, Instagram, Telegram, and WhatsApp are in the first to third ranks, respectively, and Soroush social network is in the last place.

1. **Cite:** Janavi, Elmira & Mardnai, Fariba (2022). The Effect of Information and Education through Social Networks on the Level of Public Awareness during the COVID-19 Pandemic (Case Study: Tehran). *Sciences and Techniques of Information Management*, 8(1): 45-72. **DOI:** 10.22091/stim.2021.6698.1551

Received: 2021-03-10 ; **Revision:** 2021-06-06 ; **Accepted:** 2021-06-10
© the authors / **Publisher:** University of Qom

Conclusions: People are interested in using social media to get information, education, and awareness of the coronavirus, and they believe that they receive useful information and training from these networks, but they are moderately confident in this information. Some of the information that is shared comes from other sources such as news sites, radio, television, etc., and people also share this information on social networks.

Keywords: Social Networks, Information, Education, Awareness, Corona (Covid-19), Tehran.

/http://stim.qom.ac.ir

علـوم و فنـون مـدیریت اطلاعـات
دوره ۸، شماره ۱، ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

تاثیر اطلاع‌رسانی و آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی در میزان آگاهی عمومی جامعه در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ (مطالعه موردی: شهر تهران)[1]

المیرا جنوی
استادیار، گروه ارزیابی سیاست‌ها و پایش علم، فناوری و نوآوری، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران
(**نویسنده مسئول**). Janavi@nrisp.ac.ir

فریبا مردانی
دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران.
hasti.pf@gmail.com

چکیده

هدف: شیوع کووید-۱۹ از اواخر دسامبر ۲۰۱۹، به یک تهدید بالینی در جهان تبدیل شده است. برای مهار این معضل لازم است اطلاعات صحیح و یافته‌های دقیق دانشمندان در اسرع وقت در اختیار عموم قرار گیرد. با توجه به جایگاه ویژه شبکه‌های اجتماعی و نقش تاثیرگذار آن در ارتباطات اجتماعی و انتقال اطلاعات، هدف این پژوهش بررسی میزان تاثیر اطلاع‌رسانی و آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی در افزایش سطح آگاهی در زمان شیوع کووید-۱۹ در جامعه و شناخت نیازهای اطلاعاتی مردم در این رابطه است.

روش: این پژوهش پیمایشی و به لحاظ هدف کاربردی است. جامعه پژوهش نیز مردم شهر تهران بودند. تعداد ۳۸۴ نفر که از شبکه‌های اجتماعی در زندگی روزمره استفاده می‌کنند، به طور تصادفی و با نمونه‌گیری خوشه‌ای از مناطق ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰ و ۲۱ انتخاب شدند. حجم نمونه با فرمول کوکران تعیین و داده‌های پژوهش با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری شدند. روایی ابزار نیز به شیوه صوری با نظر خبرگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بررسی شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ محاسبه و با ضریب ۰/۸۱ تایید گردید. در نهایت داده‌های گردآوری شده در نرم‌افزار اس. پی. اس. اس[2] وارد و کدگذاری شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های K2، T و فریدمن استفاده گردید.

---

۱. **استناد به این مقاله:** جنوی، المیرا؛ مردانی، فریبا (۱۴۰۱). تاثیر اطلاع‌رسانی و آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی در میزان آگاهی عمومی جامعه در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ (مطالعه موردی: شهر تهران). *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۸(۱): ۴۵-۷۲.

DOI: 10.22091/stim.2021.6698.1551

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰ ؛ **تاریخ اصلاح:** ۱۴۰۰/۰۳/۱۶ ؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۰/۰۳/۲۰

ناشر: دانشگاه قم

2. Statistical package for social science (SPSS)

نتایج: نتایج نشان داد که بسیاری از افراد، استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی و آموزش را برای افزایش آگاهی عمومی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹، بسیار تاثیرگذار می‌دانند. بیش از نیمی از این افراد حضور این شبکه‌ها را در زندگی‌شان بسیار موثر دانسته و اعتقاد دارند که این شبکه‌ها می‌توانند بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی باشند و آموزش‌ها و اطلاعات مفیدی در این شبکه‌ها انتشار می‌یابد. در استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اینستاگرام، تلگرام و واتساپ، به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند و سروش آخرین جایگاه را دارد.

نتیجه‌گیری: مردم علاقه‌مند به استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای افزایش سطح آگاهی از بیماری کووید-۱۹ بوده و عقیده دارند که اطلاعات و آموزش‌های مفیدی از این شبکه‌ها را در کوتاه‌ترین زمان ممکن دریافت می‌کنند. اما میزان اطمینان شهروندان تهرانی به این اطلاعات در حد متوسط است. برخی از اطلاعاتی که به اشتراک گذاشته می‌شود، از منابع دیگر مانند اخبار سایت‌ها، صدا و سیما و سایر رسانه‌های خبری بدست می‌آیند و مردم این اطلاعات را در شبکه‌های اجتماعی نیز با هم به اشتراک می‌گذارند.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی، اطلاع‌رسانی، آموزش، آگاهی عمومی، کووید-۱۹، کرونا ویروس، تهران.

http://stim.qom.ac.ir/

۱. مقدمه

ورود به قرن ۲۱ و تبدیل اغلب جوامع به جامعه استفاده‌کننده از فناوری‌های دیجیتالی و همگامی آن با عصر اطلاعات، واقعیت قدرت رسانه را در این قرن برای همگان به اثبات رسانده است. فناوری‌های رسانه‌ای در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته و هواداران بسیاری یافته‌اند. در عصر حاضر رسانه‌ها به عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان دانایی و ابزاری توانمند در تهییج افکار، احساسات و حتی تغییر رفتارهای فردی و جمعی، اهمیت دوچندان یافته‌اند. اینترنت، نمونه بارز رسانه جدید و تبلور ویژگی‌های یاد شده است که علاوه بر تولید و توزیع پیام، به پردازش، مبادله و ذخیره اطلاعات می‌پردازد. امروزه عملکرد رسانه‌ها در مدیریت شرایط خاص با توجه به خصلت میان‌رشته‌ای آن، از زوایای گوناگون و از دیدگاه‌های مختلف نظری قابل تبیین است و هر ناظر به فراخور چارچوب نظری، جهان‌بینی، ارزش‌ها، گفتمان‌ها و تلقی و تصور متفاوتی که از واقعیت جامعه دارد، به این مسائل پاسخ می‌دهد. این رسانه‌ها محدودیت‌های زمان و مکان را نمی‌شناسند، آنها اجازه می‌دهند در هر زمان و مکانی هر کسی منبع اطلاعات شود. کاربران را قادر می‌سازند که نظرات، بینش‌ها و تجارب خود را به اشتراک بگذارند. اطلاع‌رسانی، کارکرد اصلی و اساسی این شبکه‌ها است، زیرا مردم هر لحظه باید از اثرات و نتایج وقایع باخبر شوند (همایونی‌مقدم، ۱۳۹۶).

در حالی که هیچ‌کس انتظار این را نداشت که جنبه اجتماعی اینترنت به صورت کاربردی اصلی درآید، شبکه‌های اجتماعی مجازی پا به عرصه وجود گذاشتند. این موضوع در بین کاربران اینترنتی چنان مورد استقبال قرار گرفت که به جرأت می‌توان به عنوان یکی از تاثیرگذارترین سرویس‌های ارائه شده در اینترنت و وب که در سال‌های اخیر توانسته تحولی شگرف در نظام اجتماعی کشورهای مختلف جهان پدید آورد، از آن یاد کرد. این در حالی است که می‌توان از اینترنت به عنوان ابزاری مفید برای آموزش، تعلیم، رشد علمی، فرهنگی و اجتماعی، همچنین کسب و تبادل اطلاعات یاد نمود. لازم به ذکر است که برقراری ارتباط از طریق فضای مجازی و اینترنت در سال‌های اخیر جایگاه قابل توجهی در بین افراد جوامع مختلف پیدا کرده است (اسلامی و جهانگیر، ۱۳۹۶).

این شبکه‌ها از گروه‌هایی عموماً فردی یا سازمانی تشکیل شده که از طریق یک یا چند نوع از وابستگی‌ها به هم متصل هستند و در بستر یک جامعه اطلاعاتی پیچیده، کارکرد موثر شبکه همگرا را تصویر می‌کنند و موفقیت و محبوبیت روزافزون آنها به دلیل داشتن رنگ و بوی اجتماعی است.

http://stim.qom.ac.ir/

در دنیای ارتباطات علمی، شبکه‌های اجتماعی را می‌توان از بسترهای موثر در تولید علم، اشتراک عقاید، رشد فردی و اجتماعی، آگاهی‌رسانی، اطلاع‌رسانی و آموزش دانست. هدف شبکه‌های اجتماعی این است که با فراهم آوردن امکان ارتباط بین سرمایه‌های فردی و تشکیل سرمایه اجتماعی، به رشد و ارتقای سطح علم و آگاهی کمک کنند (رحمان‌زاده، ۱۳۸۹).

اصطلاح شبکه‌های اجتماعی را برای نخستین بار جی ای بارنز[1] در سال ۱۹۵۴ طرح کرد و از آن پس به سرعت به شیوه‌ای کلیدی در تحقیقات و مطالعات بدل شد. شبکه‌های اجتماعی اینترنتی پایگاه یا مجموعه پایگاه‌هایی هستند که امکانی فراهم می‌آورند تا کاربران بتوانند علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را با دیگران به اشتراک بگذارند و دیگران هم این افکار و فعالیت‌ها را با آنان سهیم شوند. یک شبکه اجتماعی، مجموعه‌ای از سرویس‌های مبتنی بر وب است که این امکان را برای اشخاص فراهم می‌آورد تا توصیفات عمومی یا خصوصی برای خود ایجاد کنند، یا با دیگر اعضای شبکه ارتباط برقرار نمایند و منابع خود را با آن‌ها به اشتراک بگذارند (معمار، عدلی‌پور و خاکسار، ۱۳۹۱).

شبکه‌های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند، توانسته‌اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه‌های اجتماعی متفاوت در شبکه‌های اجتماعی مجازی کنار هم آمده‌اند و از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی، از طریق شبکه‌های اجتماعی با هم ارتباط برقرار می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. این سایت‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین‌الملل تاثیرگذارند و به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم‌تری را در زندگی بازی خواهند کرد (اسلامی، ۱۳۹۱).

http://stim.qom.ac.ir/

این شبکه‌ها در انواع مختلف در حال گسترش و همه‌گیری هستند و مردم ساعات بسیاری از روز را به آنها اختصاص می‌دهند. بنابراین، این‌که چه اطلاعاتی در آن منتشر می‌شود و براساس این اطلاعات چه نوع آموزش‌هایی مناسب است که در کنار آن و همراه با آن قرار گیرد، نکته بسیار قابل اهمیتی است. امروزه بسیاری از اطلاعات جوامع مختلف در کسری از ثانیه در شبکه‌های مجازی

1. J. A. Barnes

دست به دست می‌شود و در صورتی که آموزش مناسب و درستی همراه با این اطلاعات در دسترس عموم قرار گیرد، سطح آگاهی مردم در موارد متعدد افزایش یافته و کمک شایانی به پیشرفت جوامع بشری خواهد کرد که این مهم در شرایط بحرانی هم‌چون وقوع بلایای طبیعی، شیوع بیمارها، معضلات اقتصادی و غیره از اهمیت بیشتری برخوردار است.

۲. مسأله پژوهش

در اواخر دسامبر سال ۲۰۱۹، یک‌سری موارد غیرقابل توضیح در مورد پنومونی[1] در ووهان[2] چین گزارش شد. دولت و محققان حوزه بهداشت در این کشور اقدامات سریعی را برای کنترل همه‌گیری آن انجام دادند و تحقیقات را آغاز کردند. در ۱۲ ژانویه سال ۲۰۲۰، سازمان بهداشت جهانی[3] به‌طور موقت این ویروس جدید را به عنوان کرونا ویروس نوین- ۲۰۱۹ نام‌گذاری کرد و در ۱۱ فوریه سال ۲۰۲۰، این سازمان بیماری ایجاد شده توسط این ویروس را کووید-۱۹[4] نامید. شیوع این بیماری به یک تهدید بالینی برای جامعه عمومی و پرسنل مراقبت‌های بهداشتی در سراسر جهان تبدیل شده است (فرنوش و همکاران، ۱۳۹۹).

با انتشار این ویروس و انتقال سریع آن به مناطق مختلف جهان، با توجه به این‌که این ویروس ناشناخته است و خصوصیات آن، راه‌های پیشگیری و درمان و در کل مراقبت‌های ضروری در برابر آن برای کسی واضح نیست، دانشمندان به طور خاص در تمام نقاط جهان به پژوهش پیرامون این ویروس پرداختند. با این حال لازم است که تمام افراد جامعه براساس اطلاعات و آموزش‌های علمی که متخصصان بهداشت بر آن تاکید دارند، پیش رفته و با همکاری و همیاری هم، روند گسترش این ویروس ناشناخته را منحل کرده و این زنجیره عظیم را بشکافند. امروزه ضروری است که اطلاعات یافت شده توسط دانشمندان در اسرع وقت به مردم برسد و مردم آموزش و آگاهی لازم در این باره را سریع‌تر دریافت نمایند تا بتوان از سرعت انتشار این ویروس کاسته و در زمان کوتاهی آن را تحت کنترل درآورد. پس، نیازمند روش‌های مناسب، سریع و ترجیحاً با هزینه کم‌تری هستیم که در دسترس تمام مردم باشد. بی‌شک شبکه‌های اجتماعی نقش مهم و تاثیرگذاری را به عنوان

1. Pneumonia
2. Wuhan
3. World Health Organization (WHO)
4. Corona Virus Disease 2019 (Covid-19)

http://stim.qom.ac.ir/

یک رسانه ارتباطی که امروزه بین مردم رایج و پر کاربرد است، ایفا می‌کنند. با توجه به اینکه در این شبکه‌ها افراد و مخاطبان بسیاری در ارتباط هستند و اطلاعات بسیاری دریافت، ارسال و به اشتراک گذاشته می‌شود و با توجه به قابلیت‌های بسیاری که این شبکه‌ها در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی دارند، این سوال در ذهن متبادر می‌شود که این شبکه‌ها چه میزان بر اطلاع‌رسانی، آموزش و افزایش سطح آگاهی اجتماعی در شرایط کنونی انتشار و گسترش کووید-۱۹ در جهان تاثیر دارند و میزان استفاده و شناخت مردم از این قابلیت‌ها چقدر است؟ مردم بیشتر از چه شبکه‌های اجتماعی در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ استفاده می‌کنند؟ چه اطلاعات، آموزش‌ها و آگاهی‌هایی نیاز دارند و این مطالب را چگونه وارد زندگی خود می‌کنند؟ همچنین مطالب و آموزش‌هایی که درباره کووید-۱۹ در این شبکه‌ها اطلاع‌رسانی می‌شود، کدامند؟، مردم کدام مطالب را دنبال کرده و چه مطالبی را با هم به اشتراک می‌گذارند؟

بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر این است که تاثیر اطلاع‌رسانی و آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی را در میزان آگاهی عمومی جامعه در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ به طور موردی در بین شهروندان تهرانی مورد بررسی قرار دهد.

۳. سوالات پژوهش

برای تبیین اهداف یاد شده، پژوهش حاضر بر آن است تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. از دیدگاه مردم، شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و افزایش سطح آگاهی آنها در این شرایط چقدر تاثیرگذارند؟

۲. آیا شبکه‌های اجتماعی در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و افزایش سطح آگاهی مردم هستند؟

۳. آیا از طریق شبکه‌های اجتماعی اطلاعات و آموزش مناسبی در اختیار مردم قرار می‌گیرد؟

۴. مردم بیشتر از کدام شبکه‌های اجتماعی در این دوره استفاده می‌کنند؟

۵. میزان اطمینان مردم در زمان همه‌گیری کرونا به اطلاعات ارائه شده در این شبکه‌ها چقدر است؟

۶. مردم در رابطه با کووید-۱۹ بیشتر چه محتواهایی را در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌کنند؟

۷. مردم در رابطه با کووید-۱۹ نیازمند چه نوع اطلاعات و آموزش‌هایی درباره این ویروس هستند؟

۸. به نظر مردم در حال حاضر چه نوع مطالب، آگاهی و آموزشی در جامعه اطلاع‌رسانی می‌شود؟

۹. مردم چه نوع اطلاعات و آموزش‌هایی را در رابطه با کووید-۱۹ با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند؟

http://stim.qom.ac.ir/

۴. پیشینه پژوهش

در پژوهش حاضر سعی بر آن بوده تا به تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش به مردم و افزایش سطح آگاهی آنها درباره ویروس جدید کرونا توجه شود. اینکه این شبکه‌ها در زمان بحران‌هایی نظیر همه‌گیری کووید-۱۹ می‌توانند به عنوان ابزار و بستری مناسب و مفید برای گسترش اطلاع‌رسانی، آموزش درست و موثر و افزایش سطح آگاهی مردم مورد استفاده قرار گرفته و در صورتی که محتواهای مستند مورد نیاز، اطلاعات و آموزش‌های ضروری و فوری در این موارد از طریق شبکه‌های اجتماعی و با نظارت کافی و مستمر انتشار یابد، می‌تواند کمک شایانی در جهت بهبود و کنترل شرایط این پاندمی داشته باشد. در ادامه به بررسی پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی می‌پردازیم که به لحاظ موضوعی بیشترین قرابت را با پژوهش حاضر دارند.

چیت‌ساز و سالک (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی اثرات شبکه‌های مجازی جدید بر زندگی فردی و اجتماعی، مطالعه موردی شهروندان شهرضا»، با اشاره به اینکه شبکه‌های اجتماعی نقش پررنگی در زندگی امروزه دارند، به تاثیرات این شبکه‌ها در زندگی فردی و اجتماعی اشخاص اشاره داشته و بیان می‌کنند که استفاده از شبکه‌های مجازی در خلق و خو و رفتار مردم تاثیر داشته و باعث جذب مردم در این محیط تعاملی می‌شود.

سپهری، فرنام و علایی (۱۳۹۸)، پژوهشی با موضوع «بررسی کارکردها و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی در ایران، مطالعه موردی استان اردبیل» انجام دادند. آنها دریافتند که وجود اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به عنوان آخرین نوآوری فناورانه تکنولوژیکی، مزایای زیادی چون نظارت بر حکومت، ایجاد اتحاد در میان آحاد مردم و اجتماعات مجازی، اطلاع‌رسانی و آگاهی عمومی و دستیابی سریع و بسیار آزادانه به اطلاعات دارد، ولی در بین این مزایا، معایبی نیز هست که باید با توجه به آنها و مزایای یاد شده، تدبیری برای برنامه‌ریزی بهتر اندیشیده شود.

عباسی، احمدیان و فرهی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با موضوع «بررسی نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین و نقش آنها در به اشتراک‌گذاری اطلاعات سلامت در میان زنان باردار شهر کرمان»، میزان تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی در بین زنان باردار را بررسی کرده و اشاره می‌کنند که در صورتی که اطلاعات صحیح، مناسب و قابل اعتماد در این شبکه‌ها به اشتراک گذاشته شود، این شبکه‌ها می‌توانند بستر مناسبی برای بهبود سطح آگاهی، دانش و سواد سلامت زنان باردار و تبادل اطلاعات و تجربیات بین آنها باشند. نتایج این بررسی نشان داد که شبکه‌های اجتماعی می‌توانند نقشی مهم و اساسی در به اشتراک‌گذاری مطالب ضروری و قابل اطمینان و درست داشته

http://stim.qom.ac.ir/

باشند. لذا، برنامه‌ریزی برای استفاده و کاربست این شبکه‌ها به منظور اطلاع‌رسانی و بهبود سطح آگاهی و دانش مردم ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین، شناخت نیازهای اطلاعاتی جامعه بسیار اهمیت خواهد داشت.

احمد و موراد[1] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با موضوع «تاثیر رسانه‌های اجتماعی بر وحشت در طول همه‌گیری کووید-۱۹ در کردستان عراق، مطالعه پرسشنامه آنلاین»، به این نتیجه رسیدند که رسانه‌های اجتماعی به منبعی برای انتشار اطلاعات به مردم تبدیل شده‌اند. بسیاری از افراد در طول بستری شدن در بیمارستان یا هنگام قرنطینه در خانه، انزوا را تجربه می‌کنند که در این مدت رسانه‌های اجتماعی می‌توانند یک منبع اطلاعاتی کارآمد و ابزاری موثر برای آگاهی و آموزش درباره این ویروس باشند.

ساهنی و شارما[2] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «نقش رسانه‌های اجتماعی در طول همه‌گیری کرونا: سودمند، مخرب یا بازساز؟»، به بررسی چگونگی انتشار و انتقال اطلاعات و دانش در مورد این بیماری، آموزش و راه‌های پیشگیری پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که ارائه اطلاعات سریع، دقیق و قابل اعتماد برای رفع مشکلات مهم کنترل عفونت از اهمیت زیادی برخوردار است. آنها در پژوهش خود تاثیر مثبت و منفی رسانه‌های اجتماعی را در حین اپیدمی کرونا ویروس بر روی متخصصان مراقبت‌های بهداشتی و جمعیت عمومی بررسی کردند. همچنین در این پژوهش مهارت‌های اصلی دانش پزشکی، مهارت‌های بین فردی و ارتباطی و یادگیری مبتنی بر تمرین نیز مورد بررسی قرار گرفته است. براساس نتایج بدست آمده، توجه به مطالب و آموزش‌هایی که در این شبکه‌ها اطلاع‌رسانی می‌شود، بسیار حائز اهمیت است، زیرا این شبکه‌ها جای خود را در زندگی عموم افراد باز کرده‌اند. پس، باید ابتدا علایق و موارد استفاده عموم از این شبکه‌ها در دورانی مانند الان که کرونا به بیماری همه‌گیری جهانی بدل شده است، مورد بررسی قرار گیرد تا براساس آن بتوان با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی درست و مناسب، اطلاعات لازم و ضروری را در کوتاه‌ترین زمان ممکن در اختیار افراد جامعه قرار داد.

پینی‌کوک و همکاران[3] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با موضوع «مبارزه با اطلاعات نادرست درباره

http://stim.qom.ac.ir/

1. Ahmad & Murad
2. Sahni & Sharma
3. Pennycook & et al.

کرونا در رسانه‌های اجتماعی»، اشاره می‌کنند که اطلاعات اشتباه می‌تواند چالش‌هایی بزرگ‌تر از مسأله اصلی (کووید-۱۹) بوجود آورد، چرا که مردم همه محتوای خبری کذب و واقعی درباره کرونا را باور می‌کنند و انتشار می‌دهند و آن را در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک می‌گذارند. البته اشتراک عناوین واقعی به طور قابل توجهی بالاتر از اخبار دروغین است. با توجه به نتایج حاصل از این نوع پژوهش‌ها می‌توان به اهمیت اطلاع‌رسانی در شبکه‌های اجتماعی پی برد. این شبکه‌ها امروزه در میان عموم افراد جامعه محبوبیت و مقبولیت پیدا کرده‌اند و خواه ناخواه استفاده از آنها بسیار مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین، اهمیت توجه به مطالب و موضوعات به اشتراک گذاشته شده و اطلاع‌رسانی شده در این شبکه‌ها دوچندان خواهد بود.

پرز اسکودا و همکاران[1] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با موضوع «تعامل شبکه‌های اجتماعی در طول بیماری همه‌گیری کووید-۱۹ در اسپانیا: رسانه‌های بهداشتی در برابر متخصصان بهداشت و درمان»، بیان می‌کنند که گسترش اطلاعات در زمان شیوع ویروس کووید-۱۹ نقش بسیار مهمی داشته و در این زمان انتشار اطلاعات غلط در بین مردم باعث ترس و وحشت همگانی شده و شایعاتی که در رسانه‌های اجتماعی در این زمان پیچیده است، وسعت زیادی داشته که این امر موجب تاثیرگذاری بسیاری در تمام ابعاد زندگی مردم و جامعه می‌شود. این مطالعه مقایسه‌ای بوده و طی یک دوره شش ماهه در سه شبکه اجتماعی یوتیوپ، توییتر و اینستاگرام انجام شده است و نتایج آن نشان‌دهنده یک مدل ارتباطی جدید در یک فضای جدید و تعامل رسانه‌های اجتماعی دیجیتال و ارتباطات بهداشتی است. براساس نتایج این پژوهش می‌توان به اهمیت نقشی که شبکه‌های اجتماعی در زندگی مردم دارند، پی برده و از طریق به‌کارگیری درست و مناسب از این شبکه‌ها، اطلاعات لازم و حیاتی و آگاهی و آموزش‌های مناسب و ضروری که باید مردم به آنها توجه داشته باشند را اطلاع‌رسانی کرد. بنابراین، حضور و توجه به این شبکه‌ها و اینکه مردم در زمان همه‌گیری بیماری‌هایی از جمله کرونا چه اطلاعات و آموزش‌هایی نیاز دارند و به کدام اطلاعات توجه خاص و بیشتری خواهند داشت، بسیار حائز اهمیت است.

تسنیم، محبوب و مازومدر[2] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «تاثیر شایعات و اطلاعات غلط درباره کووید-۱۹ در شبکه‌های اجتماعی»، بیان می‌کنند که باید رسانه‌های اجتماعی، سازمان‌های

/http://stim.qom.ac.ir

1. Pérez-Escoda & et al.
2. Tasnim, Mahbub & Mazumder

مراقبت بهداشتی و سایر دست‌اندرکاران، باید مشارکت استراتژیک داشته باشند تا بتوانند اطلاعات درست و معتبر بهداشتی را به جامعه برسانند و این اقدامات با نظارت و اجرای قانون میسر خواهد شد، زیرا افزایش شایعات و اطلاعات نادرست درباره علل، نتایج، پیشگیری و درمان بیماری موجب افزایش شیوع ویروس و در نهایت ضعف جسمی و روانی بین افراد جامعه خواهد شد.

دلیلیِ شعاعی و داستانی[1] (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای با موضوع «نقش رسانه‌های اجتماعی در طول دوره کرونا»، به این نکات اشاره کرده‌اند که در طول دوره همه‌گیری کرونا، رسانه‌های اجتماعی می‌توانند به عنوان بستری مفید برای درج و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و آموزش‌ها برای تمام افراد جامعه مورد استفاد قرار گیرند و به نقش حضور این شبکه‌ها برای اطلاع‌رسانی رویدادها، مطالب برای پیشگیری از ابتلاء، اطلاعاتی درباره شیوه‌های مراقبت و درمان و آموزش‌های مربوط به کووید-۱۹ تاکید کرده‌اند. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، شبکه‌های اجتماعی در دوران همه‌گیری کرونا می‌توانند نقشی بسیار سازنده و حائز اهمیتی در اطلاع‌رسانی رویدادها، آمار، مطالب مفید برای پیشگیری و مراقبت و درمان و آموزش‌های مناسب داشته باشند و آن را در اختیار عموم قرار دهند. از این‌رو توجه به کارکرد این شبکه‌ها در دوران همه‌گیری باعث افزایش آگاهی مردم خواهد شد. پس، لازم است نیازهای اطلاعاتی مردم و علایق و نظرات آنها بررسی شود تا از این راه با سیاست‌گذاری‌های مناسب بتوان آگاهی لازم برای عموم را فراهم آورد.

لیمی و همکاران[2] (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «ایجاد اعتماد هنگام تاثیرگذاری محتوای آنلاین بر کووید-۱۹ در دنیای رسانه‌های اجتماعی»، نشان می‌دهد که مردم به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مثل فیس بوک[3] و توییتر[4] برای تسهیل تعامل و اطلاع‌رسانی و اشتراک اطلاعات درباره کووید-۱۹ تاکید دارند. همچنین مدیران شرکت‌های رسانه‌های اجتماعی و مراقبت‌های درمانی و بهداشتی می‌توانند در نهایت با ارائه اطلاعات درست و مفید، نقش مهمی در ایجاد اعتماد به شبکه‌های اجتماعی ایفا کنند. تولید و تبادل اطلاعات ارزشمند، معتبر و مفید در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به اعتبار این شبکه‌ها اضافه کند و انتشار اطلاعات غلط در این باره برای تبلیغ، نتایج خطرناکی به همراه خواهد داشت.

http://stim.qom.ac.ir/

1. Dalili Shoaei & Dastani
2. Limaye & et al.
3. Facebook
4. Twitter

بررسی پیشینه‌های انجام شده نشان می‌دهد که بسیاری از پژوهشگران نقش شبکه‌های اجتماعی را در اطلاع‌رسانی، آموزش، اشتراک‌گذاری و بهبود آگاهی جامعه پر رنگ دانسته و به ابعاد مختلفی از تاثیراتی که این شبکه‌ها می‌توانند در زندگی افراد بگذارند، توجه کرده‌اند. همچنین حضور اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در زندگی آحاد مردم تغییرات شگرفی روی داده و این شبکه‌ها توانسته‌اند به جنبه‌های مختلف زندگی افراد تاثیر گذاشته و آنها را مشتاق به استفاده دائم از این شبکه‌ها کنند.

بررسی پژوهش‌های قبلی نشان داد که کارکردها و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی برای تسهیل تعاملات بین افراد، اطلاع‌رسانی مستمر، اشتراک‌گذاری اطلاعات درباره کووید-۱۹ در حال حاضر که به یک همه‌گیری جهانی تبدیل شده است، در صورتی که با برنامه‌ریزی و ارائه اطلاعات درست و ضروری همراه باشد، می‌تواند نقش مهمی هم در ایجاد اعتماد به این شبکه‌ها و هم در تولید و تبادل اطلاعات ارزشمند و تاثیرگذار داشته و در نهایت به افزایش سطح آگاهی جامعه منجر شده و می‌تواند به همراهی و همکاری در جهت رعایت موارد بهداشتی و قطع زنجیره انتقال این ویروس کمک نماید. در این رابطه پژوهش‌های چندی در کشورهای مختلف انجام شده است. در ایران نیز در مورد نقش شبکه‌های اجتماعی در در زندگی مردم به طور عام، مطالعه شده است. ولی، در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ و تاثیر آن در آگاهی بخشی به عموم جامعه، پژوهشی یافت نشد. لذا، در این پژوهش دیدگاه‌ها و میزان استفاده از فضای مجازی و نیز نیازهای اطلاعاتی مردم شهر تهران به عنوان نمونه در حوزه کووید-۱۹ مورد بررسی قرار گرفته است تا با سیاست‌گذاری راهبردی و کارآمد بتوان اطلاعات و آموزش‌های صحیح را در اختیار مخاطبان و عموم جامعه قرار داد و مانع از انتشار شبه علم در فضای شبکه‌های اجتماعی در حوزه کووید-۱۹ شد.

http://stim.qom.ac.ir/

۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف پژوهشی کاربردی است که جهت انجام آن با توجه به ماهیت گزاره‌های تحقیق، از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه پژوهش شهروندان تهرانی (مناطق ۲۲گانه) را شامل می‌شود که به نحوی از انحاء از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. پژوهش حاضر با توجه به حجم بالای جامعه، ناگزیر از نمونه‌گیری بوده و چون جامعه نامحدود و تعداد افرادی که از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند (N)، در دست نبود، لذا، به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که معمولاً در چنین شرایطی (نامحدود بودن عدد حجم جامعه و

در دسترس نبودن فهرستی از افراد جامعه یا به عبارتی چارچوب نمونه‌گیری)، عدد طلایی کوکران یعنی ۳۸۴ را به دست می‌دهد. از آنجا که ضرورت دارد نمونه پژوهش معرف کل جامعه مورد پژوهش با سطوح مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره باشد و از سویی با توجه به حجم بالای جامعه، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، مناطق ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰ و ۲۱ از بین مناطق ۲۲ گانه تهران انتخاب شدند و حجم نمونه به صورت مساوی بین این مناطق توزیع شد. البته به منظور اطمینان بیشتر حدود ۱۰ پرسشنامه اضافی در هر منطقه تکمیل گردید. هرچند دقت نمونه‌گیری خوشه‌ای پایین است، لکن، با توجه به حجم بالای جامعه و ویژگی‌های آن، چاره‌ای جز این کار نبوده و در نمونه‌گیری خوشه‌ای، افراد داخل یک خوشه ممکن است نامتجانس باشند، اما بین خود خوشه‌ها همگنی و تجانس وجود دارد. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته است که بررسی روایی آن به شیوه صوری، با نظر خبرگان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی انجام شد. پایایی پژوهش نیز از روش محاسبه ضریب آلفا کرونباخ بررسی شده است (که ضریب آن برابر با ۰/۸۱ شد). برای تحلیل داده‌ها نیز از آزمون K2، T و فریدمن استفاده شد.

۶. یافته‌های پژوهش

این پژوهش با هدف شناسایی شبکه‌های اجتماعی پرکاربرد بین مردم در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ و آگاهی از میزان استفاده این شبکه‌ها برای کسب اطلاعات، آگاهی و آموزش بین مردم و نیز بررسی میزان اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی در افزایش سطح آگاهی و اطلاعات عموم جامعه انجام شد. در ادامه ابتدا آمار توصیفی و جمعیت‌شناختی و سپس یافته‌های حاصل از پژوهش آمده است:

جدول ۱ - فراوانی و درصد میزان سن شهروندان مورد مطالعه در مناطق ۲۲گانه شهر تهران

ویژگی‌های آماری / میزان سن به سال	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر
کمتر از ۲۰	۴۱	۱۰/۷	۱۰/۹
۲۱ تا ۳۰	۹۲	۲۴	۲۴/۵
۳۱ تا ۴۰	۱۴۵	۳۷/۸	۳۸/۶
۴۱ تا ۵۰	۶۷	۱۷/۴	۱۷/۸
۵۱ تا ۶۰	۲۶	۶/۸	۶/۹
۶۱ و بالاتر	۵	۱/۳	۱/۳
بدون پاسخ	۸	۲/۱	
جمع کل	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰

http://stim.qom.ac.ir/

جدول ۱ حاکی از آن است که ۳۸/۶ درصد (۱۴۵ نفر) شهروندان مورد مطالعه بین ۳۱ تا ۴۰ سال ، ۲۴/۵ درصد (۹۲ نفر) بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۱۷/۸ درصد (۶۷ نفر) شهروندان بین ۴۱ تا۵۰ سال بوده‌اند. همچنین ۱۰/۹ درصد (۴۱ نفر) کم‌تر از ۲۰ سال و ۶/۹ درصد (۲۶ نفر) بین ۵۱ تا ۶۰ سال سن داشتند. تنها ۱/۳ درصد (۵ نفر) ۶۱ سال و بیشتر از آن بوده است. در این بین هشت نفر از شهروندان مورد بررسی سن خود را مشخص نکرده‌اند.

جدول ۲- فراوانی و درصد جنسیت شهروندان مورد مطالعه در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران

ویژگی‌های آماری / جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر
مرد	۱۴۵	۳۷/۸	۳۷/۸
زن	۲۳۹	۶۲/۲	۶۲/۲
جمع کل	۳۸۴	۱۰۰	۱۰۰

نتایج جدول ۲ بیانگر آن است که ۶۲/۲ درصد (۲۳۹ نفر) شهروندان مورد مطالعه زن و مابقی یعنی ۳۷/۸ درصد (۱۴۵ نفر) مرد بوده‌اند.

نمودار ۱- فراوانی و درصد میزان تحصیلات شهروندان مورد مطالعه در مناطق ۲۲ گانه شهرتهران

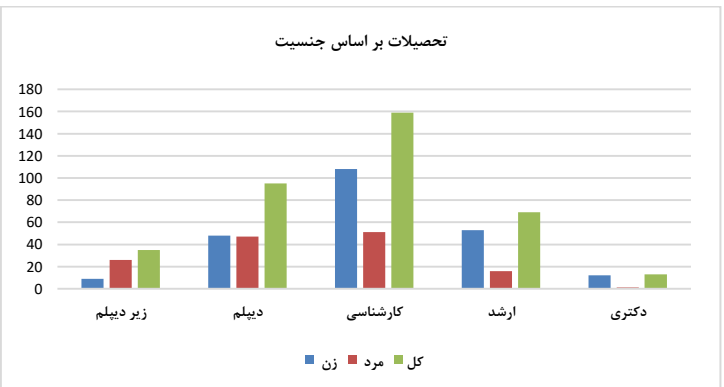

همان‌طور که در نمودار شماره ۱ مشاهده می‌شود، ۴۲/۹ درصد (۱۵۹ نفر) شهروندان مورد مطالعه دارای مدرک لیسانس بوده، ۲۵/۶ درصد (۹۵ نفر) دارای مدرک دیپلم، ۱۸/۶ درصد (۶۹ نفر) فوق لیسانس بوده و ۹/۴ درصد (۳۵ نفر) تحصیلات زیر دیپلم داشته‌اند. همچنین ۳/۵ درصد (۱۳ نفر) از افراد مورد مطالعه دارای مدرک دکتری می‌باشند. در این بین سیزده نفر از شهروندان مورد بررسی میزان تحصیلات خود را گزارش نکرده‌اند.

http://stim.qom.ac.ir/

پرسش ۱: از دیدگاه مردم، شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و افزایش سطح آگاهی آنها در شرایط همه‌گیری کرونا، چقدر تاثیرگذار هستند؟

جدول ۳- نتایج آزمون t تک متغیری برای بررسی تاثیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی عمومی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹

متغیر / ویژگی‌های آماری	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین فرضی	تفاضل میانگین‌ها	t	درجه آزادی	احتمال خطای نوع دوم
تاثیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی عمومی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹	۱۷/۷۹	۳/۸۱	۳۸۴	۱۵	۲/۹	۱۴/۳۴	۳۸۳	۰/۰۰۰
تاثیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در زندگی مردم در دوران همه‌گیری کووید-۱۹	۶/۵۵	۱/۶۵	۳۸۴	۶	۰/۵۵	۶/۵۶	۳۸۳	۰/۰۰۰

نتایج مندرج در جدول ۳ بیانگر آن است که میانگین بدست آمده از تاثیر میزان شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی عمومی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ ($\bar{X}$ =۱۷/۷۹) در مقایسه با میانگین فرضی ($\bar{X}$ =۱۵) در حدود ۲/۹ واحد بیشتر بوده است. علاوه بر آن، نتایج آزمون t تک متغیری در این زمینه نشان‌دهنده آن است که بین میانگین‌های مشاهده شده و فرضی، تفاوت معناداری در سطح P <۰/۰۱ وجود دارد (P <۰/۰۱ و t_{383} =۱۴/۳۴). بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که از دیدگاه شهروندان مورد مطالعه، شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی عمومی در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ تا حد زیادی (۵۹ درصد) تاثیرگذار هستند. همچنین میانگین بدست آمده از میزان تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی در زندگی مردم در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ ($\bar{X}$ = ۶/۵۵)، نسبت به میانگین فرضی ($\bar{X}$ = ۶)، در حدود ۰/۵۵ واحد بیشتر بوده است. این در حالی است که نتایج نشان داد بین دو میانگین مشاهده شده و فرضی تفاوت معناداری در سطح P < ۰/۰۱ وجود دارد (P <۰/۰۱ و t_{383} =۶/۵۶). از این‌رو می‌توان چنین عنوان نمود که از دیدگاه شهروندان مورد مطالعه، شبکه‌های اجتماعی در زندگی‌شان در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ تا حد زیادی (۵۵ درصد) تاثیرگذار است.

پرسش ۲: آیا شبکه‌های اجتماعی در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و افزایش سطح آگاهی مردم هستند؟

http://stim.qom.ac.ir/

جدول ٤- توزیع فراوانی و نتایج آزمون مجذور کا در زمینه میزان دارا بودن بستر مناسب و مفید شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی مردم

ویژگی‌های آماری / گزینه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تراکمی	فراوانی مورد انتظار	مجذور کا x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
خیلی کم	۱۱	۲/۹	۲/۹	۷۶/۸	۳۰۳/۷۳	۴	۰/۰۰۰
کم	۸	۲/۱	۴/۹	۷۶/۸			
متوسط	۴۸	۱۲/۵	۱۷/۴	۷۶/۸			
زیاد	۱۶۵	۴۳	۶۰/۴	۷۶/۸			
خیلی زیاد	۱۵۲	۳۹/۶	۱۰۰	۷۶/۸			
جمع کل	۳۸۴	۱۰۰					

همان‌طور که از نتایج مندرج در جدول ۴ برمی‌آید، از بین ۳۸۴ شهروند مورد مطالعه، ۴۳ درصد (۱۶۵ نفر) در درجه نخست ابراز داشتند که شبکه‌های اجتماعی تا حد زیاد، ۳۹/۶ درصد (۱۵۲ نفر) بر این باور بوده‌اند که تا حد بسیار زیادی بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی مردم هستند. ۱۲/۵ درصد (۴۸ نفر) شهروندان مورد بررسی عنوان کردند که شبکه‌های اجتماعی به میزان متوسطی مناسب می‌باشند. با این وجود ۲/۹ درصد (۱۱ نفر) شهروندان ابراز کردند که شبکه‌های اجتماعی به میزان بسیار اندک و ۲/۱ درصد (۸ نفر) نیز اعتقاد داشته‌اند که به میزان اندکی بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی مردم هستند. در هر حال نتایج بدست آمده از آزمون مجذور کا در این مورد نشان داد که مقدار مجذور کای حاصل ($x^2 = ۳۰۳/۷۳$) از مقدار مجذور کای جدول ($x^2 = ۱۳/۲۸$) با درجه آزادی ۴ در سطح P <۰/۰۱ بزرگ‌تر می‌باشد. بر این اساس می‌توان چنین نتیجه گرفت که بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوت معناداری وجود داشته و شهروندان مورد مطالعه به صورت معناداری گزارش داده بودند که شبکه‌های اجتماعی تا حد زیادی بستر مناسب و مفیدی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی مردم هستند.

پرسش ۳: آیا از طریق شبکه‌های اجتماعی اطلاعات و آموزش‌های مناسبی در اختیار مردم قرار می‌گیرد؟

جدول ٥- نتایج آزمون t تک متغیری برای بررسی میزان در اختیار مردم قرار دادن اطلاعات و آموزش مفید از طریق شبکه‌های اجتماعی

ویژگی‌های آماری / متغیر	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین فرضی	تفاضل میانگین‌ها	t	درجه آزادی	احتمال خطای نوع دوم
میزان در اختیار مردم قرار دادن مطالب، اطلاعات و آموزش مفید از طریق شبکه‌های اجتماعی	۶/۳۷	۱/۴۳	۳۸۴	۶	۰/۳۷	۵/۰۱	۳۸۳	۰/۰۰۰

http://stim.qom.ac.ir/

داده‌های مندرج در جدول ۵ نشان‌دهنده آن است که میانگین میزان در اختیار مردم قرار دادن مطالب، اطلاعات و آموزش‌های مفید از طریق شبکه‌های اجتماعی ($\overline{X}$ =۶/۳۷) در مقایسه با میانگین فرضی ($\overline{X}$ =۶) در حدود ۰/۳۷ واحد بیشتر بوده است. همچنین یافته‌های به دست آمده از آزمون t تک متغیری در این مورد حاکی از آن است که بین میانگین‌های مشاهده شده و فرضی، تفاوت معناداری در سطح P <۰/۰۱ وجود دارد (P <۰/۰۱ و t_{383} =۵/۰۱)؛ در نتیجه می‌توان چنین اظهار نمود که از دیدگاه شهروندان مورد مطالعه، مطالب، اطلاعات و آموزش مفید از طریق شبکه‌های اجتماعی تا حد زیادی (۵۳ درصد) در اختیار مردم قرار می‌گیرد.

پرسش ۴: مردم بیشتر از کدام شبکه‌های اجتماعی در این دوره استفاده می‌کنند؟

جدول ٦- داده‌های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده شهروندان برای آگاهی از اخبار و اطلاعات

ویژگی‌های آماری / شبکه‌های اجتماعی	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین رتبه‌ها	تعداد	x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
تلگرام	۰/۴۱	۰/۴۹	۰/۰۳	۳/۲۹	۳۸۴	۴۰۶/۹۲	۴	۰/۰۰۰
اینستاگرام	۰/۶	۰/۴۹	۰/۰۳	۳/۷۷				
واتس‌آپ	۰/۴	۰/۴۹	۰/۰۳	۳/۲۴				
سروش	۰/۰۳	۰/۱۶	۰/۰۱	۲/۳۲				
سایر	۰/۰۵	۰/۲۲	۰/۰۱	۲/۳۸				

هم‌چنان که از نتایج مندرج در جدول ۶ استنباط می‌شود، در میان شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده شهروندان برای آگاهی از اخبار و اطلاعات مربوط به کووید-۱۹، میانگین رتبه شبکه اجتماعی اینستاگرام ($\bar{x}_j$= ۳/۷۷) از میانگین رتبه سایر شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده مطرح شده در این زمینه بیشتر بوده است. علاوه بر آن نتایج نشان داد که مقدار آزمون فریدمن محاسبه شده (x_r^2 = ۴۰۶/۹۲) در این مورد از مقدار آزمون مجذور کای بحرانی (x^2 = ۱۳/۲۸) با درجه آزادی ۴ در سطح P<۰/۰۱ بزرگ‌تر است.

پس، می‌توان گفت که بین شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده شهروندان برای آگاهی از اخبار و اطلاعات مربوط به کووید-۱۹با یکدیگر تفاوت معناداری وجود داشته و با توجه به میانگین رتبه‌های به دست آمده، اولویت اول با اینستاگرام بوده و تلگرام در اولویت دوم قرار دارد. این در حالی است که واتساپ در رتبه سوم و سروش در رتبه آخر قرار دارد.

لازم به ذکر است که ۲ نفر از شهروندان از شبکه اجتماعی توئیتر، ۱ نفر از شبکه اجتماعی بله

http://stim.qom.ac.ir/

و ۲ نفر از فیس بوک در این زمان استفاده می‌کنند.

پرسش ۵: میزان اطمینان مردم در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ به اطلاعات ارائه شده در این شبکه‌ها چقدر است؟

جدول ۷- توزیع فراوانی و نتایج آزمون مجذور کا در زمینه میزان اطمینان شهروندان از اطلاعات منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی

ویژگی‌های آماری / گزینه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تراکمی	فراوانی مورد انتظار	مجذور کا x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
خیلی کم	۴۸	۱۲/۵	۱۲/۵	۷۶/۸	۲۷۱/۷۶	۴	۰/۰۰۰
کم	۹۱	۲۳/۷	۳۶/۲	۷۶/۸			
متوسط	۱۹۴	۵۰/۵	۸۶/۷	۷۶/۸			
زیاد	۴۶	۱۲	۹۸/۷	۷۶/۸			
خیلی زیاد	۵	۱/۳	۱۰۰	۷۶/۸			
جمع کل	۳۸۴	۱۰۰					

بنابر نتایج بدست آمده از جدول ۷، از بین ۳۸۴ شهروند مورد مطالعه، ۵۰/۵ درصد (۱۹۴ نفر) در درجه اول گزارش داده بودند که از اطلاعات منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی به میزان متوسط اطمینان دارند و در درجه دوم ۲۳/۷ درصد (۹۱ نفر) ابراز داشتند که میزان اندک و ۱۲/۵ درصد (۴۸ نفر) نیز گفته بودند که به میزان بسیار اندک به اطلاعات انتشار یافته در این شبکه‌ها اطمینان دارند. با این حال ۱۲ درصد (۱۱ نفر) عنوان نمودند که از اطلاعات منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی تا حد زیادی اطمینان دارند. تنها ۱/۳ درصد (۸ نفر) شهروندان تا حد بسیار زیادی به اطلاعات این شبکه‌ها اطمینان داشتند.

در هر حال یافته‌های بدست آمده از آزمون مجذور کا در این زمینه نشان داد که مقدار مجذور کای بدست آمده ($x^2 = ۲۷۱/۷۶$) از مقدار مجذور کای جدول ($x^2 = ۱۳/۲۸$) با درجه‌ی آزادی ۴ در سطح P <۰/۰۱ بزرگ‌تر است. از این‌رو می‌توان چنین نتیجه گرفت که بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار، تفاوت معناداری وجود داشته و شهروندان مورد مطالعه به صورت معناداری نشان داده بودند که از اطلاعات منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی به میزان متوسط اطمینان دارند.

پرسش ۶: مردم در رابطه با کووید-۱۹ بیشتر چه محتواهایی را در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌کنند؟

http://stim.qom.ac.ir/

جدول ۸- داده‌های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه محتواهایی که توسط شهروندان در رابطه با کووید-۱۹ در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌شود

ویژگی‌های آماری / محتواها	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین رتبه‌ها	تعداد	x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
آموزش پیشگیری از ابتلاء	۰/۶۴	۰/۴۸	۰/۰۳	۴/۲۸	۳۸۴	۴۳۱/۲۹	۵	۰/۰۰۰
آموزش روش‌های مراقبت و درمان	۰/۵	۰/۵	۰/۰۳	۳/۸۵				
آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی	۰/۳۲	۰/۴۷	۰/۰۲	۳/۳۲				
آمار	۰/۲۹	۰/۴۶	۰/۰۲	۳/۲۴				
اخبار و یافته‌های علمی	۰/۵۱	۰/۵	۰/۰۳	۳/۹۱				
سایر	۰/۰۱	۰/۱	۰/۰۱	۲/۴				

همان‌گونه که نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد، در میان محتواهایی که توسط شهروندان در رابطه با کووید-۱۹ در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌شود، میانگین رتبه آموزش پیشگیری از ابتلاء ($\bar{x}j$= ۴/۲۸) در مقایسه با میانگین رتبه دیگر محتواهای عنوان شده در این مورد بیشتر بوده است. همچنین یافته‌ها نشان داد که مقدار آزمون فریدمن بدست‌آمده (x_r^2 = ۴۳۱/۲۹) در این زمینه از مقدار آزمون مجذور کای جدول (x^2 =۱۵/۰۹) با درجه آزادی ۵ در سطح P<۰/۰۱ بزرگ‌تر است. پس، می‌توان چنین نتیجه‌گرفت که بین محتواهایی که توسط شهروندان در رابطه با کووید-۱۹ در شبکه‌های اجتماعی دنبال می‌شود، با یکدیگر تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین رتبه‌های بدست آمده گویای آن هستند که اولویت اول شهروندان مورد مطالعه آموزش پیشگیری از ابتلاء بوده و اخبار و یافته‌های علمی در اولویت دوم قرار دارد. اولویت سوم، آموزش روش‌های مراقبت و درمان بوده و در درجه بعدی شهروندان آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی را مورد توجه قرار می‌دهند و پس از آن به آمار توجه می‌کنند. تعدادی از شهروندان نیز به طور مستقیم به پیگیری اخبار مربوط به مراحل تولید واکسن این ویروس اشاره کردند.

پرسش ۷: مردم در این شرایط نیازمند چه نوع اطلاعات و آموزش‌هایی درباره این ویروس هستند؟

جدول ۹- داده‌های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه اطلاعات و آموزش‌هایی که شهروندان در زمان همه‌گیری کرونا نیاز دارند

ویژگی‌های آماری / اطلاعات	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین رتبه‌ها	تعداد	x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
آموزش پیشگیری از ابتلاء	۰/۷	۰/۴۶	۰/۰۲	۴/۳۸	۳۸۴	۵۶۲/۸۶	۵	۰/۰۰۰
آموزش روش‌های مراقبت و درمان	۰/۶	۰/۴۹	۰/۰۳	۴/۱				
آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی	۰/۵۴	۰/۵	۰/۰۳	۳/۹				
آمار	۰/۲۱	۰/۴۱	۰/۰۲	۲/۹۳				
اخبار و یافته‌های علمی	۰/۳۴	۰/۴۸	۰/۰۲	۳/۳۱				
سایر	۰/۰۳	۰/۱۷	۰/۰۱	۲/۳۸				

http://stim.qom.ac.ir/

از نتایج جدول ۹ چنین استنتاج می‌شود که در میان اطلاعات و آموزش‌هایی که شهروندان در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ به آن نیاز دارند، میانگین رتبه آموزش پیشگیری از ابتلاء ($\bar{x}_j$= ۴/۳۸)، از میانگین رتبه سایر اطلاعات مورد نیاز مطرح شده در این زمینه بیشتر است. این در حالی است که یافته‌های بدست آمده از آزمون فریدمن نیز در این مورد نشان می‌دهد که مقدار محاسبه شده (x_r^2 = ۵۶۲/۸۶) از مقدار آزمون مجذور کای بحرانی (x^2 = ۱۵/۰۹) با درجه آزادی ۵ در سطح P<۰/۰۱ بزرگ‌تر است. با توجه به این امر می‌توان گفت که بین اطلاعات و آموزش‌هایی که شهروندان در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ به آن نیاز دارند، با یکدیگر تفاوت معناداری وجود داشته و میانگین رتبه‌های بدست آمده بیانگر آن است که اولویت اول شهروندان مورد بررسی آموزش پیشگیری از ابتلاء بوده و در درجه دوم، آموزش روش‌های مراقبت و درمان قرار دارند. این در حالی است که آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی در اولویت سوم جای گرفته و اخبار و یافته‌های علمی در رتبه بعدی قرار دارد؛ در مرحله بعدی مردم به آمار توجه دارند.

پرسش ۸: به نظر مردم در حال حاضر چه نوع مطالب، آگاهی و آموزشی در جامعه اطلاع‌رسانی می‌شود؟

جدول ۱۰- داده‌های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه مطالب و اطلاعاتی که در حال حاضر اطلاع‌رسانی می‌شوند

ویژگی‌های آماری / محتواها	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین رتبه‌ها	تعداد	x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
آموزش پیشگیری از ابتلاء	۰/۴۷	۰/۵	۰/۰۳	۳/۹	۳۸۴	۳۰۸/۰۳	۵	۰/۰۰۰
آموزش روش‌های مراقبت و درمان	۰/۲۵	۰/۴۴	۰/۰۲	۳/۲۶				
آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی	۰/۴۹	۰/۵	۰/۰۳	۳/۹۷				
آمار	۰/۴۹	۰/۵	۰/۰۳	۳/۹۶				
اخبار و یافته‌های علمی	۰/۲۹	۰/۴۶	۰/۰۲	۳/۳۸				
سایر	۰/۰۱	۰/۱	۰/۰۱	۲/۵۳				

همان‌طور که یافته‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد، در میان مطالب و اطلاعاتی که شهروندان عقیده دارند در حال حاضر در شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌شوند، میانگین رتبه آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی ($\bar{x}_j$= ۳/۹۷) نسبت به میانگین رتبه سایر مطالب و اطلاعات ذکر شده بالاتر است. همچنین مقدار آزمون فریدمن بدست آمده در این زمینه (x_r^2 = ۳۰۸/۰۳) نشان می‌دهد که از مقدار آزمون مجذور کای جدول (x^2 = ۱۵/۰۹) با درجه آزادی ۵ در سطح P<۰/۰۱ بزرگ‌تر است. بنابراین، می‌توان چنین اظهار نمود که بین مطالب و اطلاعاتی که در حال حاضر در

http://stim.qom.ac.ir/

شبکه‌های اجتماعی انتشار می‌یابد، تفاوت معناداری وجود دارد و با توجه به میانگین رتبه‌های کسب شده، آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی در رده اول قرار دارد، به فاصله بسیار اندکی از آن آمار قرار دارد. در رده سوم، آموزش پیشگیری از ابتلاء و پس از آن اخبار و یافته‌های علمی قرار می‌گیرند. این در حالی است که آموزش روش‌های مراقبت و درمان در جایگاه پنجم جای گرفته است. در این مورد تعدادی از شهروندان ابراز کردند که اطلاعات، آموزش‌ها و آگاهی‌ها آن‌طور که باید و مناسب است اطلاع‌رسانی نمی‌شود و آن‌ها نیاز دارند تا به این مورد توجه بیشتری شود.

پرسش ۹: مردم چه نوع اطلاعات و آموزش‌هایی را در رابطه با کووید-۱۹ با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند؟

جدول ۱۱- داده‌های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه مطالبی که شهروندان در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک می‌گذارند

ویژگی‌های آماری / مطالب وموضوعات	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین رتبه‌ها	تعداد	x^2	درجه آزادی	سطح معناداری
آموزش پیشگیری از ابتلاء	۰/۴۹	۰/۵	۰/۰۳	۴/۱	۳۸۴	۱۷۱/۹۳	۵	۰/۰۰۰
آموزش روش‌های مراقبت و درمان	۰/۳۷	۰/۴۸	۰/۰۳	۳/۷۱				
آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی	۰/۳۸	۰/۴۹	۰/۰۳	۳/۷۵				
آمار	۰/۱۵	۰/۳۶	۰/۰۲	۳/۰۸				
اخبار و یافته‌های علمی	۰/۲	۰/۴	۰/۰۲	۳/۲۳				
سایر	۰/۱۷	۰/۳۸	۰/۰۲	۳/۱۳				

نتایج جدول ۱۱ نشان می‌دهد که در میان مطالب و موضوعاتی که شهروندان در شبکه‌های اجتماعی به اشتراک می‌گذارند، میانگین رتبه آموزش پیشگیری از ابتلاء ($\bar{x}_j$= ۴/۱)، در مقایسه با میانگین رتبه سایر مطالب و موضوعات عنوان شده در این زمینه، بالاتر است. علاوه بر آن، نتایج آزمون فریدمن بدست آمده در این مورد حاکی از آن است که مقدار محاسبه شده (x_r^2 =۱۷۱/۹۳) از مقدار آزمون مجذور کای بحرانی (x^2 =۱۵/۰۹) با درجه آزادی ۵ در سطح P<۰/۰۱ بزرگ‌تر است. بنابراین، می‌توان چنین اظهار کرد که بین مطالب و موضوعاتی که شهروندان به اشتراک می‌گذارند، تفاوت معناداری وجود دارد و با در نظر گرفتن میانگین رتبه‌های کسب شده، بیشترین مطالب مربوط به آموزش پیشگیری از ابتلاء است، پس از آن آموزش نکات و پروتکل‌های بهداشتی قرار دارد، آموزش روش‌های مراقبت و اخبار و یافته‌های علمی نیز در رتبه‌های بعدی هستند. این در حالی است که درصد کمی از شهروندان اطلاعات آماری را به اشتراک می‌گذارند. لازم به ذکر است که بسیاری از شهروندان به این نکته اشاره دارند که این اطلاعات را در صورتی به اشتراک می‌گذارند که از صحّت آن‌ها اطمینان داشته باشند.

http://stim.qom.ac.ir/

۷. نتیجه‌گیری

شبکه‌های اجتماعی یکی از فناوری‌های همه‌گیر در دنیای کنونی هستند که بسیار کاربرپسند و مورد توجه عموم قرار گرفته‌اند. شاید عوامل بسیاری باعث این همه‌گیر شدن باشد که از آن جمله می‌توان به سهولت استفاده، ارزان، در دسترس و تعاملی بودن این شبکه‌ها اشاره کرد. در این پژوهش نظرات مردم درباره استفاده از شبکه‌های اجتماعی در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ و میزان استفاده هر شخص از این شبکه‌ها برای کسب اطلاعات، آگاهی و آموزش درباره این بیماری بررسی شد. جامعه پژوهش شهروندان مناطق ۲۲گانه تهران بودند که به نحوی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. برای انتخاب نمونه پژوهش به صورتی که معرف کل جامعه مورد پژوهش با سطوح مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره باشد و با توجه به حجم بالای جامعه، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مناطقی از بین مناطق ۲۲ گانه تهران انتخاب شدند.

نتایج این پژوهش نشان داد که مردم بسیاری (در سنین مختلف) از شبکه‌های اجتماعی برای کسب اطلاعات، آگاهی و آموزش درباره کووید-۱۹ استفاده می‌کنند. بسیاری از افراد مورد مطالعه اعتقاد دارند که شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی عمومی بسیار تاثیرگذار هستند. بیش از نیمی از این افراد ابراز کردند که این شبکه‌ها تا حد زیادی در زندگی‌شان اثر دارد و تا حد بسیاری می‌توانند بستر مناسبی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی جامعه باشند. این یافته با نتایج بسیاری از پژوهش‌های این حوزه همچون عباسی، احمدیان و فرهی (۱۳۹۸)، ساهنی و شارما (۲۰۲۰)، پرز اسکودا و همکاران (۲۰۲۰) همراستا است. همچنین نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که شبکه‌های اجتماعی در زمان همه‌گیری کووید-۱۹ به محملی عمومی در جامعه مبدل شده و رواج بسیاری دارند. اکنون که تمام جهان درگیر یافتن راهی برای مقابله با این بیماری هستند، همکاری عموم مردم ضرورت بسیاری دارد. مردم عقیده دارند که اطلاعات، آموزش و آگاهی‌های زیاد و مفیدی از این شبکه‌ها دریافت می‌کنند، ولی بسیاری از افراد مورد مطالعه در حد متوسط به این اطلاعات اطمینان دارند که لازم است این نکته مورد توجه قرار گیرد و راهکار و برنامه‌ریزی مناسبی در جهت رفع این عدم اطمینان اندیشیده شود.

پس، می‌توان از تاثیرگذاری و محبوبیت این شبکه‌ها به عنوان بستری مناسب، ارزان و در دسترس همگان در جهت پیشبرد عملکردها و دستورالعمل‌های بهداشتی و درمانی استفاده کرد. یافته‌ها حاکی از علاقمندی مردم به استفاده از این ابزارها به منظور کسب اطلاعات، آموزش و آگاهی در خصوص موارد مختلف مرتبط با این وضعیت و ویروس است. در حال حاضر تمام

http://stim.qom.ac.ir/

جوامع نیازمند آگاهی از اخبار علمی، آمار، پروتکل‌های بهداشتی، راه‌های پیشگیری، مراقبت و درمان، رعایت نکات لازم و مواردی از این قبیل هستند تا علاوه بر اینکه از ابتلاء به این ویروس در امان بمانند، بتوانند اطلاعات و دستورالعمل‌های لازم و ضروری را نیز کسب نمایند.

۸. محدودیت‌های پژوهش

در تحلیل نتایج حاصل از این پژوهش، توجه به محدودیت‌های پیش‌روی پژوهشگران امری لازم به نظر می‌رسد. در این میان عمده‌ترین محدودیت موجود همانا استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای بوده که کم‌ترین دقت را در میان روش‌های نمونه‌گیری داراست. اما، به دلیل گستردگی جامعه مورد پژوهش و نامحدود بودن آن چاره‌ای جز اتخاذ این روش نبوده است. از سویی همین نامحدود بودن جامعه پژوهش (عدم در دسترس بودن چارچوب نمونه‌گیری) ما را به استفاده از فرمول احتیاطی کوکران جهت تعیین حجم جامعه سوق داد که آن هم در میان فرمول‌های موجود جهت تعیین حجم نمونه، فرمول کم دقتی است. اما، همان‌طور که توضیح داده شد گریزی نبوده است و بنابراین در تحلیل نتایج پژوهش توجه به این محدودیت‌ها لازم می‌باشد.

۹. پیشنهادهای پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده، استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی جامعه، به ویژه در این دوره که تمام جوامع با همه‌گیری کووید-۱۹ مواجه هستند و با توجه به گسترش استفاده از این شبکه‌ها در بین تمام افراد جامعه می‌تواند مفید و مناسب باشد، زیرا اگر در این شبکه‌ها که مورد توجه عموم قرار گرفته‌اند، اطلاعات درست و مناسب، آموزش‌های ضروری و آگاهی‌های لازم انتشار یابد، بسیاری از افراد در کوتاه‌ترین زمان و به سهولت و با کم‌ترین هزینه می‌توانند از این مطالب بهره برده و در جهت رعایت نکات، برخورد مناسب و درستی از خود نشان دهند. به این ترتیب می‌توان امید داشت که سریع‌تر از قبل همه افراد جامعه با کسب اطلاعات درست، آموزش و آگاهی لازم دولت را برای مبارزه با این ویروس همراهی نمایند.

بر این اساس پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان این حوزه، بیش از پیش بر اهمیت استفاده و به‌کارگیری از شبکه‌های اجتماعی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و آگاهی جامعه تاکید کرده و زیرساخت‌های لازم در تمام سطوح، منابع مالی، بسترهای فناورانه، برنامه‌ریزی لازم و درست و غیره را فراهم سازند تا امکان بهره‌گیری هرچه سریع‌تر از این بسترهای جدید و کاربرپسند در جهت پیشبرد اهداف، کنترل و از بین بردن کووید-۱۹ فراهم آید. همچنین پیشنهاد می‌شود تا برنامه‌ریزی‌های

http://stim.qom.ac.ir/

مناسب، لازم و پایه‌ای برای ارتقای سطح سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی مردم انجام شود، زیرا سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی به مخاطبان این امکان را می‌دهد تا نگاه منتقدانه‌ای به اطلاعات منتشر شده داشته باشند و موجب افزایش سطح آگاهی می‌شود. به عبارت دیگر، سواد رسانه‌ای باعث ایجاد قدرت تجزیه و تحلیل پیام‌های منتشر شده می‌شود و در نهایت به مخاطبان این امکان را می‌دهد تا بتوانند از میان انبوهی از اطلاعات، حقایق را درک نمایند.

به دلیل اقبال شبکه‌های اجتماعی در بین عموم جامعه، به ویژه در شرایط بحرانی همچون شیوع بیماری کووید-۱۹، تلاش مردم در به اشتراک‌گذاری اطلاعات مربوطه، پیشنهاد می‌شود به منظور جلوگیری از انتشار اطلاعات نادرست در این شبکه‌ها، کارگروهی به صورت متمرکز، بر اطلاعات منتشر شده نظارت داشته و اطلاعات این شبکه‌ها با استناد به منابع معتبر، زیر نظر این کارگروه انتشار یابد. امید است با استفاده درست از فناوری‌های جدید از جمله شبکه‌های اجتماعی که امروزه طرفداران بسیاری را جذب کرده‌اند، بتوان سطح اطلاعات، آموزش و آگاهی جامعه را در راستای شناخت کووید-۱۹، راه‌های پیشگیری، پروتکل‌های بهداشتی و غیره را بالا برده و قدمی در پیشبرد اهداف دولت و وزارت بهداشت در جهت مقابله و نابودی این ویروس برداشت.

http://stim.qom.ac.ir/

منـــابـــع

اسلامی، ع.، جهانگیر، ز. (۱۳۹۶). **شبکه‌های اجتماعی مجازی، آسیب‌شناسی روانی و فرهنگی در خانواده.** در: تهران: اولین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، آسیب‌شناسی روانی و تربیت.

اسلامی، م. (۱۳۹۱). **بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی.** در: نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید. تهران: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

چیت‌ساز، م.ع.، سالک، س. (۱۳۹۴). **بررسی جامعه‌شناختی اثرات شبکه‌های مجازی جدید بر زندگی فردی و اجتماعی: مطالعه موردی شهروندان شهرضا.** در: مشهد: اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری، علوم اجتماعی.

رحمان‌زاده، س.ع. (۱۳۸۹). کارکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی در عصر جهانی شدن. *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۱(۱): ۴۹-۷۸.

سپهری، م.ب.، فرنام، م.، علایی، م. (۱۳۹۸). بررسی کارکردها و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی در ایران (مورد مطالعه استان اردبیل). *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۲(۴۴): ۱۲۱-۱۳۶. **DOI:** 1030495/jss.2019.669589

عباسی، ر.، احمدیان، ل.، فرهی، س.ر. (۱۳۹۸). بررسی نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی آنلاین و نقش آنها در به اشتراک‌گذاری اطلاعات سلامت در میان زنان باردار شهر کرمان. *پیاورد سلامت*، ۱۳(۴):۲۵۱-۲۵۹.

فرنوش، غ.ر.، علیشیری، غ.ح.، حسینی ذیجود، س.ر.، درستکار، ر.، جلالی فراهانی، ع.ر. (۱۳۹۹). شناخت کرونا ویروس نوین- ۲۰۱۹ و کووید- ۱۹ براساس شواهدی موجود: مطالعه مروری. *طب نظامی*، ۲۲(۱): ۱-۱۱.

DOI: 10.30491/JMM.22.1.1

معمار، ث.، عدلی‌پور، ص.، خاکسار، ف. (۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویتی ایران). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱(۴): ۱۵۵-۱۷۶.

DOI: 10.22059/jisr.2013.36574Architect

همایونی‌مقدم، ف. (۱۳۹۶). نقش شبکه‌های اجتماعی در مدیریت بحران. *روزنامه نگاری الکترونیک*، ۳(۱).

References

Abbasi, R., Ahmadian, L. & Farrahi, S.R. (2019). The Use of Online Social Networks and Their Role in Sharing Health Information among Pregnant Women of Kerman. *Payavard*, 13(4): 251-259.[in persian]

Ahmad, A.R. & Murad, H.R. (2020). The Impact of Social Media on Panic during the COVID-19 Pandemic in Iraqi Kurdistan: Online Questionnaire Study. *J Med Internet Res*, 22(5): e19556 **DOI:** 10.2196/19556

Chitsaz, M.A. & Salek, S. (2015). **Sociological study of the effects of new virtual networks on individual and social life Case study: Shahreza citizens.** In: Mashhad: the first international conference on economics, management, accounting, social sciences. [in Persian]

Dalili Shoaei, M. & Dastani, M. (2020). The Role of Social Media during the COVID-19 Crisis: A Narrative Review. *Health Technology Assessment in Action*, 4(1). **DOI:** https://doi.org/10.18502/htaa.v4i1.5865

Farnoosh, G., Alishiri, G.H., Hosseini Zijoud, S.R., Dorostkar, R. & Jalali Farahani, A.R. (2020). Understanding the Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 (SARS-CoV-2) and Coronavirus Disease (COVID-19) Based on Available Evidence: A Narrative Review. *J Mil*

http://stim.qom.ac.ir/

Med, 22(1): 1-11. **DOI:** 10.30491/JMM.22.1.1. [in persian]

Homayouni Moghaddam, F. (2017). The role of social networks in crisis management. *Electronic Journalism*, 3(1). [in persian]

Islami, A. & Jahangir, Z. (2017). **Virtual Social Networks, Psychological and Cultural Pathology in the Family**. In: Tehran: the First International Conference on Culture, Psychological Pathology and Education. [in persian]

Islami, M. (2012). **A Study of Social Networks and Their Impacts on Different Dimensions of Life**. In: First National Congress on Cyberspace and Emerging Social Injuries. Tehran: Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare. [in persian]

Limaye, R.J. & et al. (2020). Building trust while influencing online COVID-19 content in the social media world. *The Lancet Digital Health*, 2(6): e277-e278. **DOI:** https://doi.org/10.1016/S2589-7500 (20)30084-4 world.

Memar, S., Adlipoor, S. & Khaksar, F. (2013). Virtual Social Networks and Identity Crisis (with Emphasis on Identity Crisis in Iran). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 1(4): 155-176. **DOI:** 10.22059/jisr.2013.36574. [in persian]

Pennycook, G., McPhetres, J., Zhang, Y. & Rand, D.G. (2020). Fighting COVID-19 misinformation on social media: Experimental evidence for a scalable accuracy nudge intervention. *Psychological Science*, 31(7): 770-780. **DOI:** https://doi.org/10.1177/0956797620939054

Pérez-Escoda, A. & et al. (2020). Social Networks' Engagement during the COVID-19 Pandemic in Spain: Health Media vs. Healthcare Professionals. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17(14): 5261. **DOI:** https://doi.org/10.3390/ijerph17145261

Rahmanzadeh, S.A. (2011). Functions of Virtual Social Network in Globalization Period. *Strategic Studies of public policy*, 1(1): 49-78. [in persian]

Sahni, H. & Sharma, H. (2020). Role of social media during the COVID-19 pandemic: Beneficial, destructive, or reconstructive? *International Journal of Academic Medicine*, 6(2): 70-75. **DOI:** 10.4103/IJAM.IJAM_50_20

Sepehri, M.B., Farnam, M. & Alaei, M. (2019). A Study of Functions and Consequences of Social Networks in Iran (Case Study of Ardebil Province). *Sociological studies*, 12(44): 121-136. **DOI:** 10.30495/jss.2019.669589. [in persian]

Tasnim, S., Mahbub, H. & Mazumber, H. (2020). Impact of rumors and misinformation on COVID-19 in social media. *J Prev Med Public Health*, 53(3):171-174. **DOI:** https://doi.org/10.3961/jpmph.20.094

/http://stim.qom.ac.ir